

Σπύρος Ξένος

Η Απομυθοποίηση μιας Συλλογικής Αυταπάτης: Οι Οικονομικές Διαθέσεις και Πρακτικές των «Ωφελούμενων» Ανέργων του Προγράμματος ΤοπΕΚΟ Ζακύνθου,

Συνεταιριστική Αυτοδιοικητική Ζακύνθου Σ.Α.Ζ., 2015

Ο Σπύρος Ξένος στη μελέτη του με τίτλο “Η απομυθοποίηση μιας συλλογικής αυταπάτης: οι οικονομικές διαθέσεις και πρακτικές των «ωφελούμενων» ανέργων του Προγράμματος ΤοπΕΚΟ Ζακύνθου” επιχειρεί να συγκροτήσει ένα πλαίσιο κατανόησης των στοιχείων που συντέλεσαν στην επιλογή του Προγράμματος κοινωνικής και εργασιακής επανένταξης από μέρους των ωφελούμενων ανέργων.

Μέσα από την μελέτη του ο συγγραφέας αναλύει τη διαδικασία κοινωνικού μετασχηματισμού της τοπικής κοινωνίας και ειδικότερα της κοινωνικο-επαγγελματικής δομής και του καταμερισμού εργασίας στην Περιφερειακή Ενότητα Ζακύνθου, καθώς και τον βασικό σκοπό σχεδιασμού και υλοποίησης του Προγράμματος που αφορούσε την τοποθέτηση στην αγορά εργασίας 100 ανέργων, οι οποίοι προέρχονταν από «ευάλωτες κοινωνικά ομάδες». Το πρόγραμμα περιελάμβανε μελέτη διάγνωσης των αναγκών της τοπικής αγοράς εργασίας, ενέργειες δικτύωσης, ενέργειες και δράσεις δημοσιότητας και ευαισθητοποίησης, επικοινωνιακό σχεδιασμό, ενέργειες συντονισμού και διαχείρισης του Προγράμματος, κατάρτιση, συμβουλευτική υποστήριξη κλπ.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης, ερχόμαστε σε επαφή με τους βασικούς στόχους του ερευνητικού σχεδιασμού. Ο συγγραφέας θέτει με τρόπο σαφή και σφαιρικό, κριτικό και συγκριτικό ζητήματα που αφορούν τη νέα διαχειριστική πρακτική της κοινωνικής προστασίας (βλ. νέα «οικονομία των προστασιών», R. Castel) και την κατασκευή και οριοθέτηση νέων εννοιών όπως «ευαλωτότητα», «ευπάθεια», «αποκλεισμός», «επένταξη» κ.α. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο ρόλος των Δομών και των οργανισμών της νέας «οικονομίας των προστασιών» στη διαχείριση και τον έλεγχο των προαναφερθεισών εννοιών με σκοπό την κοινωνική ειρήνη και την αποφυγή εκρηκτικών κοινωνικών συγκρούσεων αλλά και στην ανακατασκευή του χώρου άσκησης κοινωνικής πολιτικής.

Προκειμένου να γίνουν κατανοητοί οι κρυφοί μηχανισμοί του κοινωνικού αποκλεισμού και της κοινωνικής ευπάθειας, ο συγγραφέας στο δεύτερο μέρος εμφανίζει και αναλύει ερευνητικά στοιχεία μέσα από αφηγήσεις και βιώματα των ωφελούμενων του προγράμματος φέρνοντας στο προσκήνιο την έκταση και την ένταση του φαινομένου. Το δεύτερο μέρος της μελέτης απαρτίζεται από οκτώ ενότητες.

Η πρώτη θεματική ενότητα επικεντρώνεται στην καταγραφή και ανάλυση των ατομικών χαρακτηριστικών των ωφελούμενων του Προγράμματος. Η δεύτερη συνθέτει και περιγράφει τα κοινωνικά –ταξικά και οικονομικά στοιχεία του πληθυσμού της έρευνας προσφέροντάς μας μια αναπαράσταση της κοινωνικής θέσης των ωφελούμενων ανέργων στο τοπικό κοινωνικό περιβάλλον. Η τρίτη ερμηνεύει τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά της «ιδεολογίας» του πληθυσμού της έρευνας, γύρω από μια σειρά κρίσιμων ζητημάτων όπως η εμπιστοσύνη στους θεσμούς, ο γάμος, ο κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας ανάμεσα στα φύλα, η παρουσία των μεταναστών, τα προβλήματα της νεολαίας κ.α. Στην τέταρτη ενότητα στοιχειοθετεί την ταυτότητα των ανέργων, εντοπίζει τις μορφές, τους βαθμούς και τα χαρακτηριστικά της ανεργίας που διαμορφώνουν, ορίζουν και αναπαράγουν το ερευνώμενο εργατικό δυναμικό. Η πέμπτη ενότητα πραγματεύεται την κατάσταση και τις επιπτώσεις της ανεργίας («βίωμα της ανεργίας») των ωφελούμενων ανέργων,

και εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζουν και δομούν μια νέα ασαφή και συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα που έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας κατασκευής κοινωνικού αποκλεισμού. Η έκτη θεματική ενότητα αναδεικνύει και καταγράφει τις μορφές συνειδητοποίησης της ανεργίας και των επιπτώσεων απώλειας της εργασίας μέσα από την κατανόηση και αναλυτική επεξεργασία των αιτιών και εξηγήσεων της ανεργίας των ωφελούμενων ανέργων. Η έβδομη ενότητα αναλύει τις βασικές μεθόδους αναζήτησης εργασίας και καταδεικνύει τις βασικές μορφές συνειδητοποίησης και χρήσης των διαθέσιμων θεσμικών μέτρων διαχείρισης της ανεργίας και της «ευαλωτότητας» (βλ. στρατηγικές οικονομικής και κοινωνικής επιβίωσης) του πληθυσμού της έρευνας. Η όγδοη και τελευταία ενότητα περιγράφει τις διαδικασίες πληροφόρησης-ενημέρωσης σχετικά με τις εμπειρίες, τις κρίσεις και εντυπώσεις των ερωτώμενων του πληθυσμού της έρευνας.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος, η μελέτη αποκτά ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον όταν ο συγγραφέας υιοθετεί τις «αρχές της θεωρίας της πρακτικής» του γάλλου κοινωνιολόγου P. Bourdieu, επιτυγχάνοντας να ενισχύσει τους ερευνητικούς προβληματισμούς του καθώς και τα τελικά του συμπεράσματα. Καταυτόν τον τρόπο αναδεικνύονται οι ενσωματωμένες προδιαθέσεις με βάση τις οποίες προσανατολίστηκε η οικονομική πρακτική της συμμετοχής των ωφελούμενων ανέργων στο πρόγραμμα και ταυτόχρονα εκφράζεται η αγωνία του για τις αρνητικές επιδράσεις των επιλογών τους.

Με βάση τα παραπάνω δεδομένα και τη συνθετική τους αξιολόγηση, ο Σπύρος Ξένος καταλήγει σε δύο πολύ ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Το πρώτο αφορά στην απόπειρα μετασχηματισμού των συστημάτων διαθέσεων και προδιαθέσεων καθώς και των ηθικών κοινωνικών ιδιοτήτων των «ωφελούμενων» με σκοπό την «εξατομίκευση της ευθύνης» για το καθεστώς ανεργίας τους, τη «σμίλευση της υποτέλειας» και τον εγκλωβισμό σε ένα χώρο «προνομιακής περιθωριακότητας». Το δεύτερο αρνούμενο το πρώτο, εισάγει στο πλαίσιο των αρχών της χριστιανικής «φιλανθρωπίας και εγκαρτέρησης», το καθήκον της ανιδιοτελούς προσφοράς, πίσω από μια «επιδοτούμενη» διαδικασία με υποτιθέμενο αντίκρισμα την κοινωνική εργασιακή (επαν) ένταξη των ανέργων.

Σε κάθε περίπτωση, η μελέτη του Σπύρου Ξένου καταφέρνει να αναδείξει στο σύνολό της το πρόβλημα των προγραμμάτων της νέας «οικονομίας των προστασιών». Επίσης, συμβάλει τόσο στη βιβλιογραφία της κρίσης όσο και σε αυτή για τις πολιτικές απασχόλησης παρέχοντας πολύτιμα εργαλεία στο σχεδιασμό πολιτικών ένταξης, ενώ η δομή της (αυτόνομα κεφάλαια, αλλά την ίδια στιγμή ενταγμένα σε συγκεκριμένες θεματικές) την καθιστά προσιτή ακόμα και στους μη ειδικούς.

Αντώνης Πύργος
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου